

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

2012

ÖZBEKİSTAN

Ülke Bülteni

DEİK / Türk-Özbek İş Konseyi

Genel Bilgiler

Resmi adı:	Özbekistan Cumhuriyeti (1 Eylül 1991)
Yönetim şekli:	Cumhuriyet
Başkent:	Taşkent
İdari yapı:	12 bölge, 1 özerk cumhuriyet* ve 1 şehir**: Andijon Viloyati, Buxoro Viloyati, Farg'ona Viloyati, Jizzax Viloyati, Namangan Viloyati, Navoiy Viloyati, Qashqadaryo Viloyati (Qarshi), Qoraqalpog'iston Respublikasi* (Nukus), Samarqand Viloyati, Sirdaryo Viloyati (Guliston), Surxondaryo Viloyati (Termiz), Toshkent Shahri**, Toshkent Viloyati, Xorazm Viloyati (Urganch)
Komşuları:	Kuzeyde Kazakistan, Kuzeydoğuda Tacikistan ve Kırgızistan, Güneybatıda Türkmenistan ve İran, Güneydoğuda Afganistan
Yüzölçümü:	447.400 km ²
Nüfus:	29.590.000
Etnik dağılım:	Özbek 80%, Rus 5.5%, Tacik 5%, Kazak 3%, Karakalpak 2.5%, Tatar 1.5%, diğer 2.5% şeklindedir.
Dil:	Özbekçe
Para birimi:	Özbekistan Sumu (UZS), 1UZS =0,0005 USD (Mart 2012)
Saat dilimi:	Türkiye ile saat farkı:Yaz saati+6 saat, Kış saati+5 Saat

Devletin Siyasal Yapısı

Özbekistan 31 Ağustos 1991 yılında bağımsızlığını ilan ederek Sovyetler Birliği'nden ayrılmıştır. Ülkenin yönetim şekli cumhuriyettir. 8 Aralık 1992'de yeni anayasa ile yasama, yürütme ve yargı organlarının güçler ayrılığı kabul edilmiş ve temel sivil haklar belirlenmiştir. Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'dur. Adını "Demokratik Parti" olarak değiştiren Özbekistan Komünist Partisi'nin Başkanı olan İslam Kerimov, 29 Aralık 1991 seçimlerini %85.9 oy alarak kazanmıştır. 26 Mart 1995 günü gerçekleştirilen referandum ile Devlet Başkanı İslam Kerimov'un görev süresi 5 yıl daha uzatıldı. Ocak 2000'deki çok partili sistemde yapılan seçimde ise Kerimov oyların %92'sini alarak 2004 yılına kadar Cumhurbaşkanı seçildi. Görev süresi dolmadan Aralık 2001 tarihinde yapılan referandumda, bu süre 2007 yılına kadar tekrar uzatıldı. En son yapılan seçimlerde de İslam Kerimov %88,1'lik yüksek bir oy oranıyla 7 yıllık süreç için başkanlık yapma hakkını bir kez daha kazandı.

Yüksek Meclis (Oliy Majlis) Yasama Meclisi ve Senato'dan oluşmaktadır. Görev süresi beş yıl olan Yasama Meclisi, 120 milletvekilinden oluşmaktadır. Senato ise bölgesel temsil esasına göre seçilen 100 senatörden oluşur ve beş yıllık süre ile görev yapar. Karakalpakistan Cokarı Kengesi (Yerel Meclis), 12 vilayet ve Taşkent Şehrine bağlı şehir ve ilçe meclislerine seçilen yerel meclis vekilleri tarafından yapılan ortak toplantılarda, gizli oylama ile 6'şar kişi (toplam 84) Senatör olarak belirlenir. Çok geniş yetkilerle donatılmış olan Cumhurbaşkanı, Devletin ve Bakanlar Kurulunun Başkanı olduğundan ülkenin nihai karar vericisi durumundadır. Devlet Başkanından sonra ikinci sırayı Başbakan alır. Seçim sonuçlarından sonra Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Hükümet üyelerini tespit eder. Cumhurbaşkanı'nın belirlediği başbakan ve hükümet üyeleri, Yüksek Meclisten güvenoyu aldıkları taktirde, görevlerine başlayabilir. Kabine bakanları ile başkan yardımcısı arasındaki ilişkiyi başkanın doğrudan temsilcisi olan kabine birinci başkan yardımcısı kurar.

Özbekistan Cumhuriyeti yürütme organlarının en tepesinde Vezirler Mahkemesi olarak adlandırılan Bakanlar Kurulu yer almaktadır. Bakanlar Kurulu Başbakan, 6 Başbakan Yardımcısı ve 14 Bakandan oluşmaktadır:

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ

Başbakan:	Şavkat Mirziyoyev	Kültür ve Spor Bakanı:	Tursunali Kuziyev
Başbakan Yardımcıları:	Rustam Azimov, 1.Yrd. Batir Zakirov Gulomjon İbragimov Ulugbek Rozukulov Abdulla Aripov Elmira Basithanova	Milli Eğitim Bakanı:	Temir Şirinov
Tarım ve Su Bakanı:	Zafar Ruziyev	Yüksek ve Orta Mesleki Eğitim Bak.:	Bahodir Hodiye
Savunma Bakanı:	Kabul Berdiyev	Olağanüstü Haller Bakanı:	Tursinhan Hodaybergenov
Ekonomi Bakanı:	Galina Saidova	Dışişleri Bakanı:	Abdulaziz Kamilov
Maliye Bakanı:	Rustam Azimov	Sağlık Bakanı:	Adham İkrarov
		İçişleri Bakanı:	Bakhodir Matlyubov
		Adalet Bakanı:	Nigmatilla Yuldaşev
		Çalışma ve Sos.Güv.Bakanı:	Aktam Haitov
		Dış İlişkiler, Yatırım ve Ticaret Bakanı:	Elyor Ganiyev

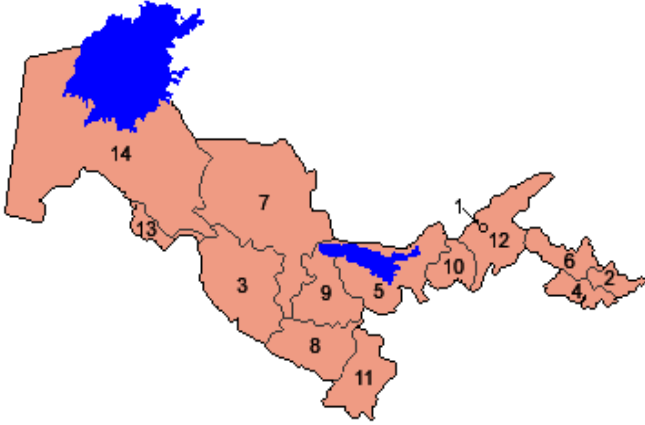
Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti'nin kendine ait Bakanlar Kurulu bulunmaktadır. Vilayetlerin ve diğer yerel teşkilatların yönetilmesinde ise Cumhurbaşkanı'nın atadığı hakimler görev almaktadır.

Özbekistan'da çok partili sistemi hayata geçirerek demokratik sistemin oturması için çalışmalarını başlatan İslam Kerimov yönetiminde daha yenilikçi bir politikanın sürdürülebilmesi amacıyla genç idari kadrolar oluşturdu. İlk çok partili seçim 1994 yılında gerçekleştirildi. Şu anda ülkede Halk Demokratik Partisi, Vatan Terakkiyatı Partisi, Sosyal Demokrat Partisi ve Milli Tiklanış Demokrat Partisi olmak üzere 4 tane siyasi parti bulunmaktadır ve 200'den fazla sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Özbekistan Devlet Dili "Özbekçe" olarak kabul edilmiştir. Uygur Türk Dili grubuna ait Doğu grubunun Çağatay Türkçesi kolunun devamı sayılan Özbekçe, bağımsızlığın kabulünden sonra yabancı kökenli sözcüklerden arındırılmaya başlanmıştır.

Coğrafi Konum, Bölgeler, İklim, Nüfus Ve İş Gücü

Özbekistan Cumhuriyeti, Orta Asya'nın orta kesimindedir. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan ile komşudur. 1936'da kurulan Karakapakistan Özerk Cumhuriyeti ile birlikte toplam 13 idari bölgeye ayrılmıştır. Özbekistan'ın başkenti Taşkent; Orta Asya'nın en büyük şehridir. Nüfus yoğunluğu bakımından ikinci büyük şehir ise tarihi İpek yolu üzerinde bulunan Semerkand'dır. Her vilayete bağlı 10-12 ilçe vardır, toplamda 164 ilçe ve 20'ye yakın şehir tipi ilçe mevcuttur.

Şehir	Nüfus	Şehir	Nüfus
Taşkent	4.940.900	Harezm	1.601.100
Fergana	3.229.200	Namangan	2.379.500
Semerkant	3.270.800	Andican	2.672.300
Qarshi	2.722.900	Buhara	1.683.800
Tirmiz	2.175.100	Cizzak	1.166.700
Nukus	1.680.900	Nevai	873.000

Karasal iklimin etkisini gösterdiği bölgede, kuraklık yaygındır. Yazları kurak ve sıcak geçer, ortalama sıcaklık 40 dereceyi aşar; kışları ise soğuk ve kısıdır, sıcaklık -14 derece civarındadır. Topraklarının %3'ü orman olan Özbekistan'da, değişik bölgelerde farklı bitki örtüleri görülmektedir.

Nüfus büyüklüğü yönünden, BDT ülkeleri içinde en kalabalık 3. ülke durumundadır. 29 milyon civarında olan Özbekistan nüfusunun %80'ini Özbekler, %5,5'ini Ruslar, %5'ini Tacikler %3'ünü Kazaklar, %2,5'ini Karakalpaklılar, %1,5'ini Tatarlar oluşturmaktadır. Ülke sınırları dışındaki Özbek vatandaşlar ise en çok Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan, Afganistan, Tacikistan ve Rusya gibi komşu ülkelerde bulunmaktadır. Ülke nüfusunun 144.890.500'ü kırsal kesimde yaşarken 150.690.600'ü şehirde yaşamaktadır. Nüfusun %60'ı 25 yaş altındadır ve okuma yazma oranı %99,3'tür. 2011 yılında nüfus artış hızı ise %1,5 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllara Göre Nüfus Artış Oranı (%)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1.2%	1.3%	1.5%	1.8%	1.1%	1.7%	1.5%

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

CIA "The World Fact Book" daki verilere göre, 2012 yılında Özbekistan için öngörülen nüfus artış hızı ise %0,94'tür.

Özbekistan resmi kaynaklarına göre, ülkedeki işsizlik oranı %1,1'dir. İşgücünün %56,7'sini erkekler, %43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Ortalama asgari ücret 24 Dolar seviyesindedir. Devlet işsizlikle mücadelede istihdam artırıcı tedbirler almaktadır.

Özbekistan Ekonomisi

Makroekonomik Performans

Bağımsızlığı ile birlikte, Özbekistan beklenilenin aksine serbest piyasa ekonomisinden biraz uzak iktisat politikaları uygulamıştır. Genel olarak enflasyonun engellenmesine yönelik devlet destekleri, fiyat kontrolleri ve ücret artışlarını kapsayan tüketici yanlısı uygulamalar, ekonomik problemlerin artmasını engelleyememiş ve bu durum Özbekistan için bir ekonomik reform programı hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. 1994 yılında başlanan yeni programda devlete ait işletmelerin özelleştirilmesiyle başlayan süreç, fiyatlar üzerinde devlet kontrolünün azaltılması, Som milli para biriminin tedavüle koyulması ve kamusal harcamalara bazı sınırlandırmalar getirilmesi gibi uygulamalarla devam etmiştir. Bu dönemde bazı uluslararası kuruluşlarla da işbirliğine daha olumlu bakmaya başlayan Özbekistan Hükümeti, IMF, Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan da finansal destek almaya başlamıştır.

Özbekistan'ın 2011 yılına ait makroekonomik göstergeleri aşağıdaki gibidir:

GSYİH:	43,7 milyar dolar	İhracat:	13,8 milyar dolar
Reel büyüme oranı:	%7,1	İthalat:	8,65 milyar dolar
Kişi Başına Düşen Milli Gelir:	3.300 dolar	Enflasyon Oranı:	%16

Aşağıdaki tabloda da Özbekistan'ın daha önceki yıllara ait makroekonomik göstergeleri yer almaktadır:

Temel Makroekonomik Göstergeler

Yıl	GSYİH (milyar dolar)	Reel Büyüme Oranı (%)	İhracat (milyar dolar)	İthalat (milyar dolar)
2002	9,7	4,0	2,5	2,2
2003	10,1	4,2	3,2	2,4
2004	12,0	7,7	4,3	3,2
2005	14,2	7,0	5,4	4,0
2006	17,0	7,3	6,3	4,4
2007	22,3	9,5	9,0	5,2
2008	20,5	9,0	11,6	7,5
2009	26,7	8,1	11,8	9,4
2010	28,5	8,5	13,0	8,8
2011	43,7	7,1	13,8	8,65

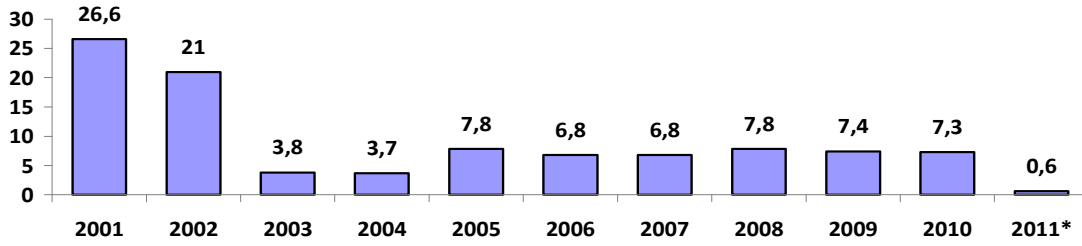
Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

Büyüme

Özbekistan'ın son beş yıllık makroekonomik verileri incelendiğinde, GSYİH'nın ortalama büyüme hızının %8 civarında olduğu görülmektedir. Yurtdışında çalışanların gönderdikleri dövizler Özbekistan ekonomisinin %12'sini oluşturmaktadır. GSYİH'da son yıllarda görülen hızlı büyümenin sebebi iç ve dış talebin güçlenmesidir.

Hızlı ekonomik büyüme gösteren Özbekistan, kişi başına düşen gelirindeki ciddi artış oranlarına rağmen, düşük gelire sahip ülkeler arasında yer almaktadır. International Monetary Found'un verilerine göre 2011 yılında ülkedeki kişi başına gelir 3.293 \$ olarak kaydedilmiştir.

Yıllara Göre Enflasyon (%)

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ
* Tahmin

Döviz kuru (Som/Dolar ilişkisi)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sum - Dolar Değeri (ort. yıllık resmi kur)	970	975	1.080	1.113	1.219	1.265	1.324	1.470	1.580	1.804
Sum - Dolar Değeri (ort. yıllık serbest piyasa kuru)	1.200	-	1.090	1.120	1.230	1.270	1.378	1.798	1.656	1.898

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

GSMH'nin Sektörel Dağılımı

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GSYİH miktarı (milyar Sum)	9.7	12.2	15.2	20.8	28.2	36.8	48.1	61.8	77.8
Sanayi	% 15,80	% 17,50	% 20,70	% 22,10	% 24,00	% 27,04	% 46,1	% 23,9	37,8
Tarım	% 28,80	% 26,40	% 25,00	% 24,10	% 21,70	% 12,41	-	-	21,9
İnşaat	% 4,50	% 4,80	% 4,90	% 5,10	% 5,50	% 5,95	-	-	-
Hizmetler	% 38,10	% 37,00	% 38,40	% 39,50	% 39,30	% 45,3	% 47,2	% 49	%40,2

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

Tarım

GSYİH'nın yaklaşık yüzde 22'sini oluşturan ve işgücünün yüzde 29'unu istihdam eden tarım Özbek ekonomisinin bel kemiğidir. Özbekistan'da bulunan çiftlik şirketlerinin yüzde 63,7'si dekhkan çiftlik, yüzde 34,1'i özel şirket, yüzde 2,2'si de devlet kuruluşudur. Toplam ihracat gelirin yüzde 10-15'ini ise tek başına pamuk oluşturur. Ülkede ayrıca önemli miktarlarda ipek, buğday, meyve ve sebze yetiştirilir ve hayvancılık yapılır. Başlıca ihracat yapılan sektörler ise, enerji, altın, demir ve demir dışı metaller, tekstil ve gıda sektörleridir.

Tarımsal üretim 2011 yılında %6,6 artmıştır. Tarım sektöründe temel ürün pamuk olup toplam tarımsal üretimin yaklaşık yüzde 40'ını teşkil etmektedir. Özbekistan son üç sezonda, Çin, Hindistan, ABD, Pakistan ve Brezilya'dan sonra dünyadaki altıncı büyük pamuk üreticisidir. Ülke, 2008-09 ve 2009-10 sezonlarında 1.0'er milyon ton pamuk üretmiştir. 2008-09 sezonunda 6.3 milyon tonluk toplam dünya ihracatının 0.6 milyon tonunu gerçekleştirerek A.B.D.'den sonra ikinci sıraya yerleşmiştir. Son yıllarda ortalama 3 milyon ton pamuk üretimi gerçekleştiren ve yaklaşık 1 milyon ton pamuk ihraç eden Özbekistan'da 2011 yılında toplam 3483,5 bin ton pamuk üretilmiş olup pamuk üretimi 2010'a göre %2,9 artış göstermiştir. Pamuk dışında, buğday, sebze (patates, domates, lahana, salatalık, biber) ve meyve (üzüm, elma, ayva, kavun, karpuz), ile ipek başlıca tarımsal ürünleri oluşturmaktadır. Ülkede yılda yaklaşık altı milyon ton meyve ve sebze üretilmekte olup, bu miktar iç piyasanın ihtiyacını fazlasıyla karşılamaktadır.

Özel Çiftliklerdeki Üretimin Sektörel Dağılımı

	2011		2010'a göre değişim
	Bin ton	Tarımsal üretimdeki	
Tohumlar	5752,2	80,6	94,8
Pamuk	3483,5	99,5	102,9
Patates	397,7	21,4	118,2
Sebzeler	2474,4	35,4	111,7
Bostan (karpuz,kavun,kabak)	653,6	50,5	109,7
Meyve	890,3	47,6	109,0
Üzüm	608,0	55,8	109,2
Et	41,0	2,6	108,3
Süt	230,1	3,4	112,3
Yumurta, mln.	374,5	10,9	130,0
Yün, t	1938,0	6,8	113,0
Karagül, bin parça	43,4	4,2	98,4

Özbekistan'da Pamuk Üretimi

- Özbekistan pamuk üretiminin yapılabildiği dünyadaki sayılı yerlerden birisidir.
- Fakat pamuk üretimi Amu Derya Nehri'nden aşırı su kullanılması nedeniyle Aral Gölü'nde daralmaya ve çevresel sorunlara yol açmıştır.
- Son yıllarda pamuk fiyatındaki düşüşler ülke ekonomisinde ciddi sıkıntıya sokmuştur.
- Ülkede pamuk üretimi düşme eğilimindedir
- Diğer taraftan, uzun vadeli tahminler, yakın zamanda görülen artışa rağmen, pamuk fiyatlarının düşmeye devam edeceği yönündedir.
- Özbek ekonomisi pamuğa dayanmaya devam etmesi halinde, iklim koşullarındaki ve global fiyatlardaki oynamalara maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

Özbekistan'ın tarım sektörü geniş çaplı modernizasyona ihtiyaç duymaktadır, zira en fazla istihdam yaratan sektör ve ülkenin en büyük ihracat geliri kaynağı olmasına rağmen tarımın potansiyeli tam anlamıyla değerlendirilememektedir. Tarımın karşı karşıya bulunduğu sorunlar ve geliştirilmesi gerekli yönleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Orta Asya'da artan su sıkıntısıyla birlikte, pamuk üretiminin azaltılarak, tahıl ve diğer ürünlerin üretimine ağırlık verilmesi gündeme gelmiştir. Ülke topraklarının çok az bir kısmının tarıma elverişli olması nedeniyle, tek tip tarım ürününde yoğunlaşma aşırı tuzlanma, erozyon gibi bir takım ciddi sorunların ortaya çıkmasına ve beraberinde tarımsal verimin düşmesine neden olmuştur. Ayrıca, makine ile yakıt yetersizliği de tarımın gündemindeki sorunlardandır. Su sıkıntısı ve çevresel problemlerin etkisi yanında, hükümetin yürüttüğü ithal ikameci politikanın bir parçası olarak da Özbekistan kendi kendine yeterli bir tahıl üreticisi ülke olmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, önümüzdeki yıllarda tarım ve tarıma dayalı sanayilerdeki yatırımların artması beklenmektedir.
- Özbekistan, sebze ve meyve üretimi açısından iyi bir konumda olmakla birlikte, işleme tesislerindeki yetersizliklerden ve eski teknoloji kullanımından ötürü bu alandaki üretim istenilen düzeyde artırılamamaktadır. Dolayısıyla gıda işleme ve paketleme sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Devlet firması olan UZMEVASABSAVOTUZUMSANOAT (Özbekistan meyve, sebze, üzüm sanayii) sebze, meyve ve paketleme sektörüne hakimdir.
- Tarımsal alanlarda özel mülkiyetin olmayışı, reform çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. 1999 yılından itibaren büyük ölçekli devlet işletmelerinin özelleştirilmesi başlatılmakla birlikte tarım alanları devlet mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir. Yapılan özelleştirme, arazilerin bir nevi kiralanması anlamına gelmektedir.
- Tarım genel olarak devlet kontrolündedir; tarımsal üretim merkezi planlama ile yürütülür ve çiftçinin mahsulü devlet tarafından satın alınır. Çiftçi yetiştirdiği ürünlerin (pamuk hariç) devlete vermekle yükümlü olduğu miktarı aşan kısmını istediği gibi satma ve kullanma hakkına sahiptir. Devlete verilmesi gereken miktar hektar başına ton olarak belirlenir. Çiftçi üretim fazlasını ancak yaşadığı vilayet dahilinde satabilmektedir. Pamuk üreten çiftçilerin ürettiği pamuğun tamamını devlet almakta olup, pamuk ticareti yasaktır. Özel mülkiyet olarak kırsal kesimde yaşayan vatandaşlara dağıtılan arazilerde üretilen sebze ve meyvenin (pamuk hariç) istenilen fiyattan pazarlanabilmesi ve serbestçe satılabilmesi imkanı tanınmıştır. 2008 yılında alınan ve özel çiftliklerin büyütülmesini öngören bir karar uyarınca, küçük çiftlikler büyük işletmelerin oluşmasına imkan verecek şekilde yeniden dağıtılmıştır.

Sanayi

Benimsenen ithal ikameci sanayileşme modeli sonucunda ihracat potansiyeli düşük ve yerel talebin az olduğu malları üreten bir sanayi yapısı ortaya çıkmıştır. Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre 2009 yılı içerisinde, 28.009 milyar sum (17.9 milyar dolar) sınai mal ve 8.809 milyar sum (5.6 milyar dolar) tüketim malı üretimi gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında toplam 33.580 milyar Sumluk sanayi üretimi gerçekleşmiş olup, bunun 2.822 milyar sumu elektrik üretimi, 6.440 milyar sumu yakıt, 823 milyar sumu demir çelik, 3.784 milyar sumu demir dışı metal, 1.702 milyar sumu kimya ve petrokimya, 5.433 milyar sumu makine sektörü,, 1.674 milyar sumu inşaat malzemeleri, 4.489 milyar sumu hafif sanayi (tekstil), 4.231 milyar sumu gıda sektöründe gerçekleşmiştir. Tüketim mallarında 11.263 milyar sumluk gerçekleşme sağlanmıştır. 2011 yılında ise sanayi üretimi bir önceki yıla göre %6,3 artarak sanayi sektörü 2011 yılında GSYİH'nın yüzde 37,8'ini oluşturmuştur. Üretimin genellikle düşük katma değerli olduğu sanayi sektörünün belkemiğini az sayıda büyük çaplı yabancı yatırım oluşturmaktadır.

Yabancı Yatırımların Sektörel Dağılımı (%)

Sektör	2010	2011
Yakıt ve Enerji	9,8	23,1
Makina / Ekipman	1,5	1,1
Aydınlatma	4,4	6,2
Yapı Malzemeleri	3,9	1,5
Gıda	1,6	1,0
Ulaştırma ve İletişim	66,9	50,6
Kamu tesisi	0,7	1,6
Kamu Sağlık Kuruluşları	1,1	1,3

Diğer	10,1	13,6
-------	------	------

Sektörün önde gelen alt sektörleri yakıt sanayii (başlıca doğal gaz üretimi), makine / ekipman (başlıca otomobil), demir dışı metaller, hafif sanayi (örneğin tekstil) ve gıda işlenmesi ve üretimidir.

2010 yılında 51.7 milyar kWh elektrik üretimi ile geçen yıla göre %3.5 lik artış sağlanmıştır. Geçen yıla oranla %17.8 lik azalışla 3.7 milyon ton petrol üretimi gerçekleşmiştir. Yine geçen yıla oranla %2.1 lik azalışla 60.1 milyar m3 doğal gaz üretilmiştir. 217.700 adet araç üretimi, 832 adet kamyon, 1.268 adet otobüs, 2.539 adet traktör, 2.478 adet trailer, 6.872 bin ton çimento üretimi gerçekleştiği açıklanmıştır.

İmalat Sanayinin yapısı incelendiğinde, öncelikli ve gelişmekte olan, yabancı yatırımcıların da ilgisini çeken en önemli sektör otomotiv sanayidir. Özbekistan'ın otomotiv sektöründe Özbek Otomotiv Girişimcileri Derneği'nin (Uzavtosanoat) kurduğu ortak girişimlerle (joint venture) birlikte Alman Daimler-Benz ve Güney Kore'nin Daewoo firmalarının katkısıyla ülkede bu alanda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Daewoo - Uzavtosanoat fabrikası UZDAEWOO 2008 yılı üretimi 195.038 adettir. Uzautosozlash Japon Isuzu marka ticari araç üretimine geçilmiştir. Taşkent-Çikalov Uçak Fabrikasında İlyuşin tipi Rus uçaklarının montajı yapılmaktadır. Tarım makinaları ve ekipmanları üretiminde önemli bir kapasiteye sahip olan Özbekistan'da tarımsal üretimin önemli bir kısmı eski makinalar ile yapılmaktadır. 1995 yılında ABD "CASE" şirketinin Taşkent traktör fabrikası ile yapmış olduğu anlaşma sonucu önemli sayıda ve çok çeşitli tarım alet ve makinaları tarımsal üretimde yerini almıştır.

Tekstil, düşük üretim kapasitesi ve düşük katma değerli ürünler nedeniyle, geliştirilmesi ve yatırım yapılması gereken diğer önemli bir sektördür. Tekstil ürünlerinin halen %95'i yabancı şirketler tarafından üretilmektedir.

Özbekistan, sebze ve meyve üretimi açısından iyi bir konumda olmakla birlikte, gıda işleme ve paketleme faaliyetleri yetersizdir. Devlet firması olan UZMEVASABSAVOTUZUMSANOAT (Özbekistan meyve, sebze, üzüm sanayii) sahip olduğu çok sayıda firma kanalıyla sebze, meyve ve paketleme sektörüne hakimdir. Firma ek olarak kendi taşıma ağını da oluşturmuştur ve halen taze ve işlenmiş sebze ve meyve için pazarını geliştirme çabası içerisinde.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine öncelik veren hükümet politikası sonucunda gerçekleştirilen altyapı yatırımlarına bağlı olarak haberleşme sektörü son yıllarda çok büyük bir gelişme göstermiştir. Dijital istasyonlara dönüşümün 2010'da tamamlanmış olup, mobil hizmetler ise hızla büyümektedir. Dijitalleşme oranı 2009 sonu itibarıyla yüzde 90 civarındadır. Sabit telefon toplam penetrasyonu 2010 yılında nüfusun %7'sini oluştururken cep telefonu penetrasyonu ülke nüfusunun %76'sını oluşturmaktadır. Yatırımların çoğu mevcut haberleşme ağlarının iyileştirilmesine ve hizmet kapsamının genişletilmesine yöneliktir. Şehirlerarası ve uluslararası fiber optik hatların da kurulması planlanmaktadır.

Ülkenin Dünya Ticaret Örgütüne katılma nihai hedefi çerçevesinde devlet kuruluşu statüsündeki ulusal telekom operatörü Uzbektelecom'a 2007 yılına kadar VoIP ve uluslararası ses hizmetlerinde tekel hakkı tanınmış, fakat bir çok kez teşebbüs edilmesine rağmen özelleştirilmesi günümüze kadar gerçekleştirilememiştir. Halen sabit telefonda iki alternatif sabit hizmet sağlayıcısı Buzton ve East Telecom'dur, ancak bunlar son derece kısıtlı aboneye hizmet vermektedir. Sabit telefon abone sayısı 2010'da 1,86 milyon'a ulaşmıştır. Sabit telefon penetrasyonu son yıllarda yüzde 7 gibi düşük bir seviyede devam etmektedir.

Mobil telefon hizmetleri Özbekistan'da 1992 yılında başlamıştır ve ülke son iki yıldır "mobil haberleşme gelişme endeksi" sıralamasında en yüksek endekse sahip ilk 10 ülke içinde yer almaktadır. Cep telefonu abonelerinin 2010 sonu itibarıyla 21 milyona ulaşmıştır. Halen farklı standartlarda hizmet veren 6 cep telefonu operatörü mevcuttur: GSM sisteminde Daewoo Unitel, Uzmacom ve Coscom, CDMA sisteminde Perfectum Mobile, Damps sisteminde Uzdunrobita ve Rubicon Utel hizmet vermektedir. Uzdunrobita tarafından kiralama yöntemiyle sağlanan telefonlarla bütün kent merkezlerine erişim mümkündür.

Hemen hemen tüm cep telefonu operatörleri 3G üzerinde çalışmaktadır. Faaliyetlerinin önemli bir kısmı internetin geliştirilmesini ve genişletilmesini kapsamaktadır. Üç operatör (MTS, Unitel, Ucell) 2008'de 3G hizmeti sunmuştur.

Kablosuz internet erişim WiMAX hizmeti ise Japon Sumitomo Corporation ve Kore Telekomun ortak yatırımlarıyla kurulan EVO firması tarafından sunulmaktadır.

Ülkenin bilişim teknolojileri trendleri de olumlu gelişmektedir. İnternet pazarı 2002 yılından sonra önemli boyutta büyümüştür. Bununla birlikte penetrasyon oranı 2010 yılında yüzde 1,1 olmuştur. İnternet hizmeti sağlayıcılar (ISP) tarafından sağlanan geniş bant 2009 yılında 1.2 Gbps'e ulaşmıştır. Bu oran 2002 yılında sadece 8.5 Mbps civarındaydı. Bu nedenle ISP abonelerinin sayısı önemli ölçüde artmıştır. Ülke haberleşmeyi Milenyum Kalkınma Hedeflerine ulaşmada stratejik bir enstrüman olarak görmekte ve son derece önem vermektedir. İnternet hizmet operatör ve sağlayıcı sayısı 2008'de 680 adedi aşmış, internet kullanıcı sayısı ise 2010'da 3 milyona ulaşmıştır. Ulusal data transfer ağı Uzbektelecom'un UZNET şirketine aittir.

Başlıca Telekomünikasyon Göstergeleri

Kategori	2008	2009	2010	2011 (tahmini)
A) Sabit Telefon				
a-Abonman Sayısı	1,9 milyon	2,0 milyon	1,86 milyon	1,87 milyon
b-Sabit Telefon	%7	%7	%7	%7
c-Yıllık Artış	-	%4	%0	%0
B) Cep Telefonu				
a-Abonman Sayısı	12,3 milyon	17,5 milyon	21,0 milyon	26,5 milyon
b-Cep Telefonu	%44	%62	%76	%88
c-Yıllık Artış	-	%42	%28	%26
C) İnternet				
a-Abonman Sayısı	165 bin	200 bin	300 bin	350 bin
b-İnternet	%0,6	%0,7	%1,1	%1.3
c-Yıllık Artış	-	-	%9	%17

Yük taşımacılığı hizmetleri 2011 yılında toplam bir önceki yıla oranla yüzde 6.8 artışla 80,9 milyara ulaşmıştır. 2011 yılında 2010 yılına göre %8,7 artarak toplam kargo taşımacılığı 1269 milyon ton olmuştur. Toplam kargo taşımacılığının içinde motorlu taşıtlar %90,6'sını, boru hatları %4,7'sini, demiryolları %4,7'sini ve hava yolları ise %0,002'sini oluşturmaktadır.

Yük ve Yolcu Taşımalarının Nakil Türüne Göre Dağılımı, 2011

	Yük	2010'a göre değişim (%)	Yolcu (milyon kişi)	2010'a göre değişim (%)
Toplam	1269,0	8,7	6341,8	5,9
Demiryolu	59,6	4,8	14,9	2,7
Kara nakil vasıtası	1149,4	8,8	6244,9	6,3
Havayolu	30,6	3,8	2,2	11,5
Boru hattı	59,9	11,5	-	-

Metro vb elektrikli	-	-	79,8	85,9
---------------------	---	---	------	------

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi

Turizm

Özbekistan, tarihiyle, eski çağlardan kalan yapılarıyla, kültürel çizgileriyle Dünya üzerinde pek çok insanın dikkatini çekmektedir. Semerkant, Buhara, Hive, Kokand, Şahrsabz önemli tarihi turistik kentlerinde 4000'den fazla tarihi mekan barındırmaktadır. Büyük kentlerin yakınlarındaki geniş ve açık ekolojik bölgeler, ekolojik turizmin gelişmesi için elverişlidir. Dağ tırmanma ve kış mevsimi süresince kayak alanları mevcuttur.

SSCB döneminde yılda bir milyona yakın kişi tarafından ziyaret edilen ülkede yıllık turist sayısında azalma yaşanmıştır. Büyük potansiyele karşın Özbekistan'a beklenen sayıda turist gelmemesinin başlıca nedenleri arasında, vize uygulamaları ve seyahat imkanlarının yeterli düzeyde olmayışı sayılabilir. Özbek Hükümeti ülkenin turizm potansiyelini dikkate alarak, bu sektörü öncelikli kalkınma alanı olarak benimsemiştir. Turizm sektöründe temel altyapının oluşturulması için yaklaşık 500 milyon dolarlık finansal kaynağa ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Zengin tarihi ve doğal güzellikleri olan Özbekistan'da yeterli otel ve tesis bulunmamakta, özellikle kaliteli konaklama yeri sıkıntısı yaşanmaktadır, zira Özbekistan'ın uluslararası temaslarının artmasına paralel olarak turizm yatırımları önem kazanmaktadır.

Orta Asya devletleri içinde tarihi eser bakımından en zengin ülke kuşkusuz Özbekistan'dır. İlk akla gelen tarihi zenginlikleri şunlardır:

- ✓ Semerkant: Timur Türbesi, Reğistan Meydanı, Uluğbey Medresesi,
- ✓ Şahı Zinde (Hz. Abasın oğlu Husam) Külliyesi, İmam Buhari Türbesi ve İmam Maturidi'nin kabri;
- ✓ Kaşkaderya: Ak Saray, Gök Kumbaz Camisi, Çarsu Çarşısı,
- ✓ Buhara: İsmail Samani Türbesi, Kelan Camii ve Minaresi, Uluğbey, Kukeltaş ve Cehar-Minar camileri, Miri Arap Medresesi;
- ✓ Namangan: Molla Kırgız Medresesi, Ata Velihantura Camisi, Hoca Emin Makberesi, Molla Bazar Ahun Türbesi, Sırlı Mescit, Cuma Mescidi, Gay İbnazar Medresesi;
- ✓ Hive: İcan Kale ve Dışan Kale ve bu kaleleri oluşturan diğer yapılar.

Öndegelen hadisçi ve mutasavvıfların yaşadıkları ya da mezarlarının bulunduğu yerler nedeniyle, Özbekistan tarih ve inanç turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin harekete geçirildiğini söylemek hayli zordur. SSCB döneminde yılda bir milyona yakın kişinin ziyaret ettiği ülkede, son yıllarda yıllık turist sayısında azalma görülmüştür. Bu durumun başlıca nedenleri; turistik tesis ve servis yetersizlikleri, ülkeye giriş-çıkışlarda ve ülke içi seyahatlerde yaşanan bürokratik zorluklardır.

Özellikle 2006 yılından itibaren daha fazla sayıda turist çekmeyi hedefleyen Özbekistan hükümeti otel yapımı ve restorasyon çalışmalarını giderek artırmıştır. Özbekistan'da 2004-08 arasındaki 5 yılda 17 adet büyük otel ve 20 den fazla küçük otel inşa edilmiştir. Halen 350'den fazla seyahat acentası faaliyet göstermekte ve 200'den fazla otel ve kamp bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Devlet turizm şirketi Uzbektourism, turizmi teşvik etmek ve yabancı yatırımcıları çekmeye yönelik olarak yasaların elverişli hale getirilmesi amacıyla çalışmaktadır. Sektörün ihtiyaç duyduğu yatırımların çekilmesi amacıyla ise turizm yatırım bankası olan Uzsayohatinvestbank kurulmuştur. Özbekistan'a 2010 yılında bir önceki yıla oranla %6,9 artarak toplam 1,3 milyon turist ziyaret etmiştir. Özbekistan'a 2015 yılına kadar 2.5 milyon turist getirme imkanını sağlayacak bir proje yapılarak turizm hizmetinden alınacak gelirin yaklaşık 1 milyar dolara ulaştırılması hedeflenmektedir.

Özbekistan'ın bankacılık sektörü 2000 yılından itibaren giderek gelişmektedir. Bankaların mali yapısının güçlendirilmesi ve bankacılığın geliştirilmesine yönelik tedbirler sonucunda bankaların sermayesi artmıştır ve 2010 yılının sonu itibarıyla Özbekistan'da toplam 31 banka faaliyet göstermekte idi. Bu bankaların 5'i yabancı yatırımcılarla ortak kurulmuş (JV) olup, 25'i yerli bankalardır. Bunların 11'i özel, 3'ü % 100 devlet sermayeli ve kalan 11'i de anonim şirket statüsünde karma sermayeli bankalardır. Özbekistan bankacılık sektörü % 76'sı kamu, %18'i özel ve %6'sı yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. 2010 yılında bankalar tarafından ekonomiye yönlendirilen toplam kredi hacmi % 35 oranında artmıştır.

Finansal reform konusunda yol almasına rağmen ülkede halen etkin işleyen liberal bir bankacılık sisteminin ve çalışan bir sermaye piyasasının varlığından söz edilemez. Finansal sektör reformu, finansal aracılık alanında yeterli bir yasal ve düzenleyici çerçevenin ortaya konması ve sektörün teknik ve kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla, sonuçta kağıt üzerinde gelişmiş bir yasal dayanak, güçlü düzenlemeler ve gözetim, uluslararası kabul görmüş muhasebe standartları ile elektronik ödeme sistemi ve Özbek ticaret borsası mevcuttur.

Yasal düzenlemeler sonucunda bir çok rasyo olumlu görünüme kavuşmuştur: 2009 yılında ortalama likidite oranı yüzde 45'i aşmıştır, ticari bankaların konsolide sermayesi yüzde 40'tan fazla yükselerek 1.7 milyar dolara ulaşmış, toplam aktifleri ise 10 milyar doların üzerine çıkmıştır. 1 Temmuz 2009 tarihi itibarıyla Bankacılık sisteminin toplam sermayesi iki trilyon 335 milyar sum, sermaye yeterliliği oranı yüzde 23.4'tür. Söz konusu oran Basel Komitesi tarafından belirlenen rakamdan (yüzde sekiz) üç kat daha fazladır. Aynı tarih itibarıyla bankaların mevduat hacmi iki trilyon 190 milyar sumdur.

Ancak Özbek mali sektörü hala eskimiş bankacılık kurallarının ve az gelişmiş sermaye piyasalarının bazı özelliklerini taşımaktadır:

- ✓ Bankacılık sistemine büyük devlet bankaları hakimdir. Sistem açıklıktan ve rekabetten uzaktır. Ülkenin en büyük bankaları olan NBU (Özbekistan Ulusal Bankası) ve Asaka devlete ait olup, ticari banka kredilerinin çoğunluğunu, döviz işlemlerinin de yüzde 50'den fazlasını oluştururlar.
- ✓ Yerel bankalar, asıl bankacılık faaliyeti dışında kalan vergi kontrolörlüğü, dış ticaret dokümanlarının kaydedilmesi gibi faaliyetlerle iştigal etmektedir.
- ✓ Bankacılık sistemi kamu kuruluşlarına negatif faiz oranlarıyla kaynak aktarılmasının bir aracı olarak kullanılmaktadır. Büyük çaptaki bu portföy batık kredi oranını yükseltmektedir.
- ✓ Sıkı devlet kontrolü ve aşırı düzenleme, mevduat ve büyük çaplı sermaye çekimlerini son derece güçleştirmektedir. Merkez bankası tüm döviz işlemlerini kontrol etmekte ve gerçekte seçici bir konvertibilite politikası uygulamaktadır.

Özbekistan'da yaklaşık 30 ticari banka 2.000 üzerinde şube ile faaliyet göstermektedir. Bu bankaların 5'i yabancı yatırımcılarla ortak kurulmuş olup, 25'i yerli bankalardır. Bunların 11'i özel, 3'ü devlet ve diğerleri de anonim şirket statüsündedir. Özbek Türk Ortak Bankası olan UTBANK'ın 2008 yılında açıklanan özkaynakları 7.6 milyon dolar, aktif toplamı da 54 milyo dolar olarak gerçekleşmiş olup faaliyetlerine devam etmektedir.

BANKACILIK SEKTÖRÜ (milyon USD)

	2009	2010	Değişim, %
Toplam Aktifler	10,390	12,646	22
Toplam Sermaye	1,992	2,500	26
Reel sektöre Verilen Krediler	5,662	7,036	24
KOB'lere Kullandırılan Krediler	1,225	1,640	34
Gerçek Kişi Mevduatları	1,928	2,712	41

Büyükliklerine Göre Bankalar

	30.09.2009 (%)	30.09.2010 (%)
1. – 5. NBU,ASAKA,AGRO,PSB,HALK	53,82	54,21
6.- 10. IPOTEKA,RBS,QKB,MIKROCREDIT,	24,57	24,00
11. - 15. HAMKOR,TRUST,TURAN,CAPITAL,ALAKA	12,04	12,62
16. - 20. UZKDB,CSB,SAVDAGAR,UTB,INFIN	4,99	4,37
21. - 30. ALIANCE,UKTAM,SADARAT,UNIVERSAL	2,14	2,07

Sigortacılık

Özbekistan'da sigortacılık sektörü de gelişme aşamasındadır. 2008 yılında 31 sigorta şirketi faaliyette olup, 29'u genel sigortacılık (hayat dışı sigorta), 1 adedi hayat sigortası, 1 adedi reasürans faaliyeti yürütmektedir. Bir sigorta şirketi milli şirkettir, 3 adedinde devletin hissesi vardır; diğerleri ise devlete bağlı olmayan sigorta şirketleridir. Son 3 yılda 5 adet sigorta şirketi faaliyete başlamış olup, bunların 4 adedi 2008 yılında faaliyete geçmiştir. 2008 yılında 87.1 milyar sumun üzerinde sigorta primi toplanmıştır.

Ülkenin ilk ortak (JV) sigortacılık şirketi olan UZAIG, 1995 yılı ortalarında Amerikan AIG (American International Group) şirketi (yüzde 51) ile Özbekistan Milli Bankası-NBU (yüzde 49) tarafından 2 milyon dolar sermaye ile kurulmuştur. Şirket, hayat sigortası dışında kalan; petrol, doğalgaz ve elektrik gibi enerji kaynaklarına ilişkin riskler, kaza, nakliyat, gayrimenkul, eğlence sektörü, kriz yönetimi, politik riskler, bankacılık ve bireysel sigorta alanlarında faaliyet göstermektedir.

Son olarak, sigorta hizmetleri piyasasında reformlar yapılması ve sigortacılığın geliştirilmesine ilişkin olarak Mayıs 2008'de yayınlanan Cumhurbaşkanı kararıyla, 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren sigortacılık alanında faaliyet yürütecek şirketlerin asgari sermaye miktarları, genel sigortacılık faaliyetinde bulunan şirketler için 750 bin avro, hayat sigortası faaliyetinde bulunan şirketler için 1 milyon avro, zorunlu sigorta alanında faaliyet gösteren şirketler için 1.5 milyon avro ve reasürans şirketleri için de 4 milyon avro olarak belirlenmiştir.

Dış Ticaret

2002 yılına kadar sürekli olarak azalış gösteren Özbekistan dış ticaret hacmi, o yıl 5 milyar 200 milyon dolar seviyesine inmiştir. Yaşanan bu düşüşün sebebi olarak Asya krizi ve Rusya'da meydana gelen krizlerin yanısıra 1996 yılında konulan sıkı para politikası, pamuk ve altının reel değerinin düşmesiyle ihracatın payının azalması ve döviz sıkıntısı nedeniyle de ithalata getirilen sınırlandırmalar gösterilebilir. 2003 yılından itibaren tekrar artış gösteren dış ticaret hacminin, 1996 yılı rakamını yakalaması çok sürmemiştir. Son 8 yıldaki en büyük artış oranı ise 2007 yılında yaşanmıştır. Bir önceki yıla göre % 32'lik artış gösteren dış ticaret, 14 milyar 227 milyon dolar hacmine ulaşmıştır.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi'nden alınan verilerde, 2011 yılında BDT ülkelerine 11110,1 milyon dolar, diğer ülkelere ise 14427 milyon dolar olmak üzere toplam dış ticareti 25537,1 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Gerçekleştirilen toplam dış ticaretin de 15027,2 milyon dolarını ihracat oluştururken; 10509,9 milyon dolarını ithalat oluşturmaktadır. Özbekistan toplam ihracatının %44,7'sini, ithalatının ise %41,8'ini BDT ülkelerine gerçekleştirirken .

(Milyon \$)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İhracat	2.987	3.725	4.853	5.409	6.390	8.992	11.573	11.771	13.045	15.02
İthalat	2.713	2.964	3.816	4.091	4.396	5.236	7.504	9.438	8.798	10.50

Dış Ticaret Hacmi	5.700	6.689	8.669	9.500	10.786	14.227	19.077	21.209	21.842	25.52
Dış Ticaret Dengesi	274	761	1.037	1.318	1.994	3.756	4.069	2.333	4.247	4.51
İhr./ İth. Oranı	110%	126%	127%	132%	145%	172%	154%	%125	%148	%143

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

	2011 (milyon \$)	2010 / 2011 değişim
Dış Ticaret	25537,1	115,0
BDT Ülkeleri	1110,1	118,6
Diğer Ülkeler	14427,0	112,4
İhracat	15027,2	115,4
BDT Ülkeleri	6720,1	119,0
Diğer Ülkeler	8307,1	112,6
İthalat	10509,9	114,5
BDT Ülkeleri	4390,0	118,0
Diğer Ülkeler	6119,9	112,2
Dış Ticaret Dengesi	4517,3	X
BDT Ülkeleri	2330,1	X
Diğer Ülkeler	2187,2	X

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi

Özbekistan Dış Ticaretinin Sektörlere Göre Dağılımı (bin \$)

	2008	2009	2010	2010-11 değişim
İHRACAT	11.572,9	11.771,3	13.044,5	13.044,5
Pamuk Lifi	1.064,7	1.012,3	1.474,0	1.474,0
Makina ve aletler	868	341,4	717,4	717,4
Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	648,1	588,6	665,2	665,2
Demir ve demirdışı madenler	810,1	588,6	887,0	887,0
Gıda ürünleri	509,2	706,3	1.265,3	1.265,3
Hizmetler	1.203,6	1.035,9	1.187,1	1.187,1
Enerji ürünleri	2.916,4	4.025,8	3.235,1	3.235,1
Diğerleri	3.552,9	3.472,5	3.613,3	3.613,3
İTHALAT	7.504,1	9.438,3	8.799,7	8.799,7
Makina ve aletler	3.999,7	5.332,6	3.880,6	3.880,6

Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	975,5	1.047,7	1.258,3	1.258,3
Demir ve demirdışı madenler	510,3	594,6	739,2	739,2
Gıda ürünleri	607,8	849,4	959,2	959,2
Hizmetler	427,7	415,3	413,5	413,5
Enerji ürünleri	157,6	330,3	527,9	527,9
Diğerleri	825,5	868,3	1.020,7	1.020,7

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

	Dış Ticaretin Sektörel Dağılımı	Yıllık Değişim
	2011	2010'a göre değişim
İhracat	100,0	115,4
Pamuk	9,0	85,7
Gıda ürünleri	13,2	157,9
Tüketim malları	12,8	163,2
Kimyasal maddeler	5,6	126,8
Enerji ve petrol ürünü	18,5	93,4
Demir ve demir dışı metaller	7,4	124,8
Makina ve ekipman	6,7	139,6
Hizmetler	11,8	132,7
Diğer	27,8	115,9
İthalat	100,0	114,5
Gıda ürünleri	12,4	135,0
Tüketim malları	6,6	135,0
Kimyasal maddeler	13,3	110,3
Enerji ve petrol ürünü	8,1	129,3
Demir ve demir dışı metaller	8,1	114,7
Makina ve ekipman	41,3	107,7
Hizmetler	5,3	114,5
Diğer	11,5	118,1

Kaynak: Özbekistan İstatistik Komitesi

İhracat

İhracatında başlıca ülkeler; Ukrayna (%30), Rusya (%14), Türkiye (%7,5), Kazakistan (%7).

İthalat

İthalatında başlıca ülkeler; Rusya (%24), Çin (%20), Güney Kore (%13), Almanya (%6), Türkiye (%3,1).

Kaynak: T.C.Ekonomi Bakanlığı

Başlıca Ülkeler	İTHALAT						
	Değer (Milyon \$)			Değişim	Pay (%)		
	2008	2009	2010	2009/10	2008	2009	2010
TOPLAM	7504,1	9438,3	8799,7	+6,8%	100%	100%	100%
BDT-Dışı Ülkeler	4300,4	5353,4	5273,8	-1,4%	57,3%	56,7%	59,9%
BDT Ülkeleri	3203,7	4084,9	3525,9	13,8%	42,7%	4,3%	40,1%
Rusya	2274,2	2186,3	1936,4	-11,4%	24,8%	23,2%	22,0%
Çin	1253,5	1562,4	1185,4	-24,1%	16,7%	16,5%	13,5%
G. Kore	1043,7	1125,8	1456,5	29,4%	13,9%	11,9%	16,5%
Ukrayna	1039,3	835,1	379,9	-54,9%	13,8%	8,8%	4,3%
Kazakistan	1220,9	793,5	956,2	20,5%	16,2%	8,4%	10,9%
Almanya	455,1	420,4	432,8	3,8%	6,1%	4,4%	4,9%
Türkiye	300,0	267,2	238,0	-10,9%	3,9%	2,8%	2,7%

Kaynak: T.C. TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ; ÖZBEKİSTAN DEVLET İSTATİSTİK KOMİTESİ

Türkiye - Özbekistan Ticari ve Ekonomik İlişkileri

Özbekistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke Türkiye'dir. 1991 yılından 2003 yılına kadar hızlı bir ilerleme kaydeden ikili gelişmeler, 2003 yılından sonra bir süre durağanlık göstermiştir. İlk yıllarda İkili Anlaşma, Protokoller ve KEK toplantılarının olduğu faaliyetler düzenlenmiş, en son olarak da 2008 yılında bir KEK toplantısı gerçekleştirilmiştir. Başından beri düşük ticaret hacmi rakamlarıyla ilerleyen ikili ticaretimiz Asya krizinin de etkisiyle 1999 yılında en düşük seviyeye ulaşmıştır. Özbekistan'a yapılan ihracat, 2004 yılına kadar oradan yapılan mal alımından daha fazladır. O yıldan sonra ithalat artmaya başlamış, dış ticaretimiz de buna bağlı olarak giderek büyümüştür. En çok hammadde alımı yaptığımız Özbekistan özellikle son yıllarda bakır, pamuk, çinko ve mamullerini kalemlerinden ciddi oranlarda ithalat gerçekleştirmiştir. Son yıllarda tekstil sektörü başta olmak üzere gıda, ilaç, plastik sektörlerinde 2000 yılından itibaren de özellikle tekstil sektörü başta olmak üzere gıda, ilaç, plastik sektörlerinde Türk firmalarının yatırımları hız kazanmıştır.

Türk Şirketlerinin Özbekistan'daki Yatırımları

- ▶ **TEKFEN**, Namangan vilayetinde %60 sermaye payına (22.2 milyon dolar) sahip olduğu 63 milyon DM (yaklaşık 37 milyon dolar) yatırım tutarlı PAPPEN ve 23 milyon dolar yatırım tutarlı (%51 nisbetindeki Türk sermayesi 11.7 milyon dolar) ASNAM pamuk ipliği üretimi fabrikalarına sahiptir.
- ▶ **BURSEL A.Ş.**, pamuk ipliği ve pamuklu kumaş üretimi amacıyla ile Japon Mitsubishi ve Özbek ortaklar ile birlikte Çinaz'da 63.2 milyon \$ değerindeki Çinaz Dokumacı Ltd. Fabrikası (%48 oranındaki Türk sermaye payı 30.3 milyon dolar) ile Şehrisabz kentinde 66.7 milyon dolar değerindeki Aksaray Dokumacı Ltd. Fabrikası'nı (%54 oranındaki Türk sermaye payı 36.0 milyon dolar) faaliyete geçirmiştir. Taşkent vilayetinde tamamı Türk sermayeli olan 40 milyon \$'lık Çirçik tekstil fabrikası yatırımını da tamamlamıştır. Ancak, yaşanan bazı anlaşmazlıklar nedeniyle, fabrikaların bir kısmının yönetimi Özbek tarafına geçmiştir.

- ▶ **HAREZM-NURTOP Özbek-Türk Ortak Şirketi**, Urgenç'te kurulan 13 milyon dolarlık Pamuklu İplik Fabrikasında (%56'lık Türk sermayesi payı 7.2 milyon dolar) 2001 yılı sonunda üretime başlamıştır.
- ▶ **BESTEX**, 2003 yılında Fergana'da faaliyete geçen 24 milyon Euro proje tutarlı Türk-Alman-Özbek ortak pamuk ipliği üretim tesisindeki Sokay ve Tekmen Tekstil firmalarının %21.6'şar nisbetindeki payları karşılığı Türk sermayesinin 10.3 milyon Euro (yaklaşık 11 milyon \$) olduğu açıklanmıştır.
- ▶ **BAGAT TEKSTİL**, Harezm vilayeti Bagat ilçesinde Türk-Özbek sermayesi ile kurulmuş ve 25.08.2004 tarihinde açılmıştır. Sermayesi yaklaşık 13,5 milyon EURO olup, 400 kişi istihdam edilmektedir. Fabrikada iplik ve ham bez üretimi yapılmaktadır.
- ▶ **KAYA TEKSTİL**, yaklaşık 30 milyon dolarlık bütçeli projenin 22,5 milyon dolarlık kısmını tamamlayarak, 800 kişinin istihdam edildiği tam entegre Taşkaya tekstil fabrikasını 2006 yılında faaliyete geçirmiştir. Bornoz üretimi ve ihracatını hedefleyen Ramel Tekstil ise, 2 milyon dolarlık yatırımını tamamlayarak 2006 yılında üretime başlamıştır. Aynı yıl, Kulhan ve Lukas firmalarımız da tekstil sektöründe birer milyon dolarlık yatırımlar gerçekleştirmiştir.
- ▶ **MİMATAŞ**, 2007 yılında, Andican'da 48 milyon dolarlık iplik fabrikası yatırımı gerçekleştirmiş, Ar-Ge Fashion ve Acarbo firmalarımız 3,6'şar milyon dolarlık tekstil-konfeksiyon, %50 Türk sermayeli Samarkand Velvet de 2008 yılında 2 milyon dolarlık kadife kumaş yatırımlarını faaliyete geçirmiştir. 2008 yılında Abaloğlu firması da %100 Türk sermayesiyle 16 milyon doların üzerinde tekstil yatırımı gerçekleştirmeyi planlamaktadır.
- ▶ **KOÇ HOLDİNG**, Otomotiv sektöründe midibüs ve kamyonet üretim ve montaj işleri yapmak üzere RAM Dış Ticaret A.Ş. adlı şirketi tarafından Özbek ortaklığıyla ve Türk Eximbank kredisi kullanılarak 64 milyon dolarlık SAMKOÇOTO Projesi gerçekleştirilmiştir. Ancak, Semerkant vilayetinde kurulan fabrikadaki Türk ortaklığı 2006 yılında sona ermiştir.
- ▶ **MİR GRUBU**, batı standartlarında süper market ve restoran işletmeciliği, mobilya, inşaat malzemeleri, su, süt ve süt mamülleri, meyve suyu ve et üretim ve satışı yapan (Şark-Mir, Demir-Line, Antaç, Taşmir firmalarının) 30 milyon dolarlık yatırımların sahibidir. (Bu yatırımlar 2000 yılında YİMPAŞ tarafından devralınmış olup, 2007 yılı itibarıyla de Asya Mağazacılık San. Dış. Tic. bünyesinde faaliyet göstermektedir).
- ▶ **DEMİR FİRMASI**, hububat ile et ve süt ürünleri üretimi yapmak üzere 13,2 milyon dolarlık yatırımla Özbekistan şartlarında oldukça büyük bir çiftlik satın almış olup, un ve yem fabrikalarını üretime geçirmiştir. Diğer yatırımlarıyla birlikte DEMİR Firmasının Özbekistan'daki yatırımları toplamının 100 milyon doları aştığı tahmin edilmektedir.
- ▶ **YAKUT FİRMASI**, Çinaz'da kurduğu 1.2 milyon dolarlık Un Fabrikasındaki payı 0.6 milyon dolar olup, ASYA-INVEST adıyla Orta Asya Cumhuriyetlerinde faaliyet gösteren TÜRKİSTAN Ltd. Şirketi de, 3.5 milyon dolar sermayeli olan Alpamış (%70'lık Türk sermayesi tutarı 2.5 milyon dolar) ve 2.5 milyon dolar sermayeli Şehri Keş Özbek-Türk Ortak Un Fabrikalarını (% 51'lik Türk sermayesi payı 1.2 milyon dolar) hizmete sunmuştur.
- ▶ **DİLEK ENTERPRİSE**, %100 Türk sermayeli olan şirketlerimizdendir. 8,6 milyon dolar sermayeli firmasına ait bisküvi, çikolata ve gofret üretim tesisi ile aynı alanda üretim yapan 3 milyon dolar sermayeli UFUK firması ortaklığında kurulan VENÜS tesisleri; sakız üretimi yapan 5 milyon dolar sermayeli (%84'lük Türk sermayesi payı 4.2 milyon dolar) GENÇ BAYCAN firması ile 2,5 milyon dolar Türk sermayeli NUR-EFŞAN firması; 1.8 milyon dolar Türk sermayeli AYLİN GIDA sayılabilir. Dondurma üretimi yapan MİZAN şirketi de 1.1 milyon dolar değerindeki fabrikada %80 paya (0.9 milyon \$) sahiptir.
- ▶ **ARKTECH TECHNOLOGY**, Kaynak makinesi imalatı amacıyla 30 milyon dolarlık yatırım yapan %100 Türk sermayeli firmasıdır ve 2007 yılında Taşkent'te faaliyete geçmiş olup, firma 2007 yılında Özbekistan'da en büyük yatırım gerçekleştiren ikinci yabancı sermayeli şirket olmuştur.

- ▶ **AS-TAŞ**, karton bobin üreten 2 milyon dolar sermayeli (Türk sermaye payı 1.6 milyon dolar) firmadır.
- ▶ **UMT-RADIO**, telsiz cihazları üreten 2 milyon dolar sermayeli (Türk sermaye payı 1 milyon dolar) ,
- ▶ **ÖZKAYNAK**, mobilya üreten 0.5 milyon dolar sermayeli,
- ▶ **SAMSUN FARMA**, ilaç üretimi yapan firmaları 0.5 milyon dolar sermayeli Türk firmalarıdır.
- ▶ **MRT FİRMASI**, 2008 yılında Namangan'da kurduğu yaklaşık 30 milyon dolarlık iplik fabrikası ile önemli bir yatırım yapmıştır.
- ▶ **UTBANK**, 1993 yılında T.C. Ziraat Bankası ile Özbekistan AT Pakhtabank'ın %50'şer hisseye sahip olarak kurdukları 2 milyon dolar sermayeli bankadır. 1993 yılı sonlarında başlattığı bankacılık faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir.
- ▶ Andican'da 2000 yılında faaliyete geçen 4.0 milyon dolar sermayeli ALTIN DERİ Fabrikası (%51'lik Türk sermayesi payı 2 milyon dolar) ve Taşkent'te faaliyette bulunan 2.4 milyon dolar sermayeli ÇAĞLAYAN Pamuklu Trikotaj fabrikası (%99'ü Türk sermayesidir) yanında, 2002 Mart ayında yine Taşkent'te faaliyete geçen 4,7 milyon dolarlık ŞAYHANTAHUR Tekstil Fabrikası (%75 nisbetindeki Türk sermayesi payı 3.5 milyon dolar), Namangan vilayetindeki BEŞTEKS fabrikası diğer Özbek-Türk ortak yatırımlarıdır.

İkili Anlaşma ve Protokoller, Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları

Tarih	Anlaşma / Protokol	İmza Yeri
13.04.1998	Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	Taşkent
28.04.1992	Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	Taşkent
08.05.1996	Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	Taşkent
09.07.1995	Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma	Taşkent
20.04.2001	Karma Ekonomik Komisyon I. Dönem Toplantısı Protokolu	Ankara
18.12.2003	Karma Ekonomik Komisyon II. Dönem Toplantısı Protokolu	Taşkent
27.03.2008	Karma Ekonomik Komisyon III. Dönem Toplantısı Protokolu	Ankara

Türkiye-Özbekistan Dış Ticareti

TÜRKİYE - ÖZBEKİSTAN DIŞ TİCARETİ (Milyon \$)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACİM
1999	99	47	52	147
2000	83	86	-3	168
2001	90	36	54	126
2002	94	75	18	169
2003	138	99	39	238
2004	145	179	-33	324

2005	151	261	-110	413
2006	176	416	-240	592
2007	226	614	-388	839
2008	337	581	-244	918
2009	279	413	-134	692
2010	282	861	-579	1.143
2011	355	940	-585	1.295

Kaynak: T.C.Ekonomi Bakanlığı, TÜİK

Özbekistan Hükümetinin uygulamaya koyduğu sıkı para politikaları, kotalar ve döviz transferindeki güçlükler sebebiyle, 2004 yılına kadar azalma eğilimi gösteren dış ticaretimiz, özellikle gıda ürünleri ve dayanıksız tüketim malları ithalatına getirilen sınırlamalardan ciddi oranda etkilenmiştir. Bu dönemde Türk yatırımcı şirketlerin de kapasitelerini tam olarak kullanamamaları söz konusu olmuştur. Ticari faaliyetlerde meydana gelen azalmanın bir diğer önemli sebebinin Asya krizinin etkileri olduğu söylenebilir. 2002 yılında sonra, genel ihracatımızda olduğu gibi Özbekistan'a yaptığımız dış ticaret hacminde de ciddi artışlar görülmeye başlanmış, pamuk ve bakır ithalatının ağırlıkta olduğu 2008 yılında bu artış rekor seviyeye ulaşarak 918 milyon dolar seviyesine çıkmış ve sonraki yıllarda artmaya devam etmiştir.

Son dönemde Özbekistan'da faaliyet gösteren, ancak gereksiz baskınlara maruz kalarak mallarına el konulmuş, mağdur olan pek çok yabancı şirket arasında Türk firmaları da bulunmaktadır. Firmalardan gelen bu yöndeki şikayetler Türkiye'deki çeşitli makamlar nezdinde dile getirilmekte olup, DEİK / Türk-Özbek İş Konseyi tarafından da gerekli takipler yapılmaktadır.

Türk - Özbek İş Konseyi

Türk-Özbek İş Konseyi 12 Nisan 1993 tarihinde kurulmuştur. Türk-Avrasya İş Konseyleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmekte olan İş Konseyi'nin Türk Kanadı Başkanı Gentes Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı İzzet Ekmekçibaşı'dır. İş Konseyi'nin Özbek Kanadı Başkanlığını 2005 yılı ortasına kadar Özbekistan Dış Ekonomik İlişkiler Ajansı Başkan Yardımcısı Hasan S. İslamhocayev yürütmüştür. Bu kuruluşta gerçekleştirilen yeniden yapılanma sonrasında görevlendirme yapılmamış olması nedeniyle 24 Aralık 2008 tarihinde İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Özbekistan'a yaptıkları ziyaret sırasında İş Konseyi'nin karşı kanadı Özbekistan Ticaret ve Sanayi Odası ile tekrar yapılandırılmıştır. Bu vesile ile Özbek-Türk İş Konseyi Başkanı, Özbekistan Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Alisher Shaykhov olmuştur.

Türkiye ile Özbekistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla kurulan Türk-Özbek İş Konseyi'nin kuruluşunu takiben iki ülke arasında ticaret hızla gelişmiş ve Türk firmaları Özbekistan'da yatırıma yönelmiştir. Neticede Özbekistan Avrasya'da en çok Türk yatırımı olan ülkelerden biri konumuna gelmiştir. İlk yıllarda Özbekistan'a giren Türk firmaları küçük ve orta ölçekli olanlardır. Daha sonra Özbekistan Hükümeti her platformda büyük Türk firmalarının bu ülkeye yatırım yapmadığını, küçük firmaların da kalitesiz ürünler pazarladıklarını veya ürettiklerini dile getirmiştir. İş Konseyinin de teşviki ile 1996 yılından itibaren büyük Türk firmaları bu ülkede yatırıma başlamıştır.

İş Konseyi iki ülke işadamlarını ve devlet yetkililerini bir araya getirerek ekonomik ilişkilerin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Türk-Özbek İş Konseyi iki ülke Cumhurbaşkanı ve Başbakanlarının katılımı ile dört toplantı düzenlemiştir.

Türk-Özbek İş Konseyi, Özbekistan'da üçüncü ülkelerle işbirliği modellerinin geliştirilmesi konusunda da çalışmalarında bulunmaktadır. Bu çerçevede DEİK ve ATFC üyesi Türk ve Amerikan işadamlarından oluşan bir heyet ve DEİK ve Keidanren üyesi Japon işadamlarından oluşan bir heyet, Özbekistan'ı ziyaret ederek üçlü işbirliği projelerini değerlendirmiştir.

İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi konusunda ön plana çıkan sektörlerle odaklanılması ve sektörel bazda çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda hafif sanayi, inşaat ve inşaat malzemeleri, KOBİ'ler, tekstil, gıda sanayi ve endüstri alanlarına ağırlık verilmektedir.

Son Dönemde Düzenlenen Etkinlikler

- Türk-Özbek İş Konseyi Yürütme Kurulu'nun Özbekistan'da Faaliyet Gösteren Firma Temsilcileri ile İstişare Toplantısı, 2 Mart 2012, İstanbul
- Türk-Özbek İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyeleri Özbekistan Büyükelçiliği Ziyareti, 26 Nisan 2011, Ankara
- Türk-Özbek İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Özbekistan Başkonsolosunu ziyareti, 17 Aralık 2010, İstanbul
- Özbekistan Anayasa Günü Vesilesiyle Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi ile Görüşme, 8 Aralık 2010, İstanbul
- DEİK, İTO, İSO ve çeşitli Giyim Sanayici Dernek ve Birlikleri ile Özbekistan Bakanlar Kurulu Tekstil Sektörü Başkanı'nın Tanışma Toplantısı 14 Haziran 2010, İstanbul
- Türk-Özbek İş Konseyi'nin Uluslararası Konferans'a Katılımı ve Özbekistan Temasları, 9-14 Nisan 2010, Taşkent
- Özbekistan Ankara Büyükelçi ile Görüşme, 11 Kasım 2009, Ankara
- Türk-Özbek İş Konseyi Başkanı'nın, Devlet Başkanı İslam Kerimov'un Toplantısına katılımı, 20-23 Mayıs 2009, Taşkent

TOBB Plaza Talatpaşa cad. No:3 Kat:5 34394 Gültepe Levent İstanbul
Telefon: 0 212 339 50 00 (pbx) Faks: 0 212 270 30 92
E-mail: info@deik.org.tr Web: www.deik.org.tr

Yönetim Kurulu Başkanı: M. Rifat Hisarcıkıoğlu
İcra Kurulu Başkanı: Rona Yırcalı
Genel Sekreter: Bahri Can Çalıcıoğlu